

• Fra Løvebakken

Høyere gjeld: Gjeldsutviklingen både i fiskeriene og i landbruket er dramatisk. Kvotepreisen er på seks å tidoblet innenfor fiskeri.

Foto: Siri Juell Rasmussen

Naturressurser i gjeldsfella?

Nordmenn er et av verdens mest forgjeldede folk, og utviklingen ser ikke ut til å avta. Det bekymrer ikke Høyre og Frp, snarere er dette deres foretrukne politikk. Ved å liberalisere og innføre markeds mekanismer på område etter område, er de arkitektene bak økt gjeld.

Stadig mer av det folk er avhengige av i hverdagen gjøres om til spekulasjonsobjekter. Vi kjenner alle på kroppen hvordan boligmarkedet har utviklet seg til et spekulasjonsmarked. Ifølge OECD er boligene 40 prosent overpriset, tallet være spekulasjon. Taperne er alle de som prøver å skaffe seg et sted å bo, men som ikke har rike foreldre. Regjeringens respons på denne utviklinga er å stemme ned alle forslag som har som mål å kjøle ned spekulasjonen.

Den samme utviklingen ser vi på andre samfunnsområder. I offentlig velferd settes barnevern, helsetjenester og andre offentlige tilbud ut på anbud. Det overlates til private aktører, som kjøper og selger med stor profitt. Vi har fått «velferdsprofitører», hvor til og med utenlandske selskap kan tjene seg styrtrike på norske folks skattepenger og grunnleggende rettigheter. Til og med pasientlistene til fastlegene gjøres til en vare som selges i et marked til høystbydende.

Ideen bak at markedet best avgjør hvem som skal ha rett til å være fisker, bonde og fastlege, eller til å drive barnevern, eldreomsorg eller skole, er at det vil føre til mest mulig optimal organisering. Tanken er at markedsdynamikken tar de beste beslutningene. Men erfaringene er det motsatte, vi sitter igjen med dårligere og dyrere tjenester, svekkede lokalsamfunn, mindre bruk av matjorda, og at

Prisene er tidoblet

«For som i boligmarkedet, har prisene for å kunne delta i det lukkede fiskeriet løpt løpsk.»

Torgeir Knag Fylkesnes er stortingsrepresentant for SV

Torgeir Knag Fylkesnes

stadig større andel av inntektene forsvinner ut av lokalsamfunnene og de som gjør jobben.

Lærdommen er enkel: I en verden hvor alt mellom himmel og jord skal gjøres til spekulasjonsobjekter er det alltid de med tilgang på kapital som vinner.

Markedsdynamikken skaper også gjeld. For der det åpnes for spekulasjon og prisvekst, der øker også gjelda.

Et brennhett eksempel her er det som har skjedd i fiskeriene under fiskeriminister Per Sandberg. For som i boligmarkedet, har prisene for å kunne delta i det lukkede fiskeriet løpt løpsk. Kvotepriisen er mer enn tidoblet på seks år. I dag koster den laveste inngangsbilletten i fiskeriene – en såkalt kvotefaktor – 3,5 millioner kroner. Og det før du har skaffet deg båt. Det sier seg selv at det blir for dyrt for en vanlig ungdom. De som har råd er de med tilgang på kapital, de som kan påta seg mye gjeld. Slik rigges fiskeriene bort fra ungdom og kystsamfunn, og sakte, men sikkert føres de over i hendene til de sterke kapitalmiljøene.

Gjeldsutviklingen i fiskeriene er dramatisk, og får en til å spørre: Hva vil skje dersom fiskeprisene faller og renta går opp? Hvem eier da Norges fiskerettigheter?

Gjeld skaper vanskelige eierskapsforhold. Og gjeld kjenner som kjent ingen grenser.

De samme spørsmålene begynner å gjøre seg gjeldende i landbruket, hvor gjeldsspiral har begynt å komme til syne. Utviklinga i landbruket mot større og større enheter skaper nemlig en farlig gjeldsvekst blant norske bønder.

I 2015 vokste den gjennomsnittlige gjelda for norske gårdsbrukere med hele 5 prosent, ifølge SSB. Og om lag halvparten av brukerne med svin/fjørfe hadde mer enn fire millioner i gjeld samme år.

Drivkraften bak er regjeringens politikk som kan oppsummeres i oppheving av produksjonstak, flytting av subsidier fra de små- og mellomstore brukene til de største og økte investeringstilskudd for de som vil bli større. Gårdbrukerlivet har blitt dyrere, og mange tar opp stadig høyere lån for å henge med i svingene. De store skal bli større, de små skal bort. Et passende slagord for politikken er «Go large or go out».

Hva skjer med et forgjeldt landbruk? Vi trenger ikke reise lenger enn til Danmark for å finne ut det. Der hadde den gjennomsnittlige heltidsbonden en gjeld på hele 22 millioner kroner, ifølge Agri Analyse. Stadig flere danske bønder går konkurs. Mange gårder eies nå av aksjeselskaper.

Følger vi den danske utviklinga, vil det norske kulturlandskapet forsvinne. Mer av matjorda går ut av bruk, og matproduksjonen samles på færre og større gårder. Det vil øke vår sårbarhet og gjøres ytterligere avhengig av import og utenlandske innsatsfaktorer. Det vil være det motsatte av vårt landbrukspolitiske mål om å øke norsk matproduksjon med utgangspunkt i norske arealressurser.

SSB har lenge vært bekymret for bolig gjelda, fordi det kan ha store konsekvenser for Norges økonomi. Kanskje er det på tide å bli like bekymret for utviklingen innen fiskeri og landbruk? Naturressursene er jo Norges bunnplanke.